

4-53.

ERDÉLYI HIRADÓ

1841.

ESZTENDŐRE.

FELSŐBB ENGEDELEMBŐL SZERKESZTI 'S KIADJA

MÉHES SÁMUEL,

PHYSICA 'S MATHESIS REND. PROFESSORA,

'SA' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG LEVELEZŐ TAGJA.

MÁSODIK FÉLESZTENDŐ

KOLOZSVÁRTT

NYOMATOTT AZ ERDÉLYI HIRADÓ-INTÉZET BETŰIVEL.

Feljes

ERDELYI
HIRADÓ

1841.

ESTERDÓR

FELSŐBB ENGEEDELEMBŐL SZERRESZTÉ S KIADTA

MÉHES SÁMUEL

PHYSICA S MATHESIS REVD. PROFESSORA.

BGU Cluj / Central University Library Cluj
Az esztendőök és századok megmérhetlen kincséből az idő költi ki, meghatározott pillantatra, az örökkévalóság keblében fogantatott nagy változásokat.

Ifju Anach. úta z.

Második kiadás

HOLOSVAHAT

NYOMATOTT AZ ERDELYI HIRADÓ-INTÉZET BETHOVEN

Foglalat. Erdély és Magyarország: (kinevezés; iskolák; alsó fejedelmek közgyűlés részletei; nádor ő fensége utazása; Pesten a' szegények számára építendő dologház alapkövét a' nádorné ő fensége leteszi; pesti ügyvédi kar gyűlése; Leván égés; vegyes házasság Hontban; békési agostai hitűek papi gyűlése; Beregh megye közgyűlése.) Törökország: (a' törökök 's krétaiak között ütközet.) Anglia: (választási készületek; Russel londoni képviselőnek jeleve.) Spanyolország: (határszéli versengések.) Újabb tudósítások: (M. Leod pere elhalasztva; török lázadások.)

Erdély és Magyarország.

Kinevezés. Primás ő herczegsége Gedeon Lajost, Torna megye volt országgyűlési követét, kir. táblai ülnökké méltóztatott kinevezni. (Pesti Hl.)

(Iskolák.) Közelebbi napokban folytak le a' fővárosunkban kebelezett protestans főiskola közvizsgálatai. Jelen számunk szokottinál is szűkebb terjedelme nem engedi eredményeiről most részletesebben szólnunk, csak azt említjük, hogy a' korunk kívánatához mért javításoknak már is örvendeztető gyümölcseit tapasztalhattuk, ellenben azon ágakban, melyekre nézt a' slendrián illetetlenül megtartatik, mind csak a' régi hátra maradás, vagy legfennebb céltalan 's ferde irányban haladás nyomai látszóttak. Ez minden gondolkodó honfit azon ohajtásra vezet; bár iskolai rendszerünkben a' már nem csak hasznos, de szükséges kor kívánta reformok létesítenének, vagy bár tételének lépések létesítésükre, de körülményeinkhez alkalmazottan, 's következőleg kivihetőleg. Úgy hisszük azon ígéretünket, hogy N. Társalkodónkat körszerű cikkek szőnyegévé igyekszendünk tenni, jobban nem teljesíthetjük, mintha a' jelen félévet iskoláink ügye fejtegetésével kezdjük meg. A' férfi, ki e' tárgyban felszólal, a' teendőket nem csak elméletileg, hanem saját és hosszas tapasztalásai után ismeri. E' férfi — — Szász Károly.

*+, (Alsófejéri közgyűlés részletei.) N. Enyed jun. 28kán. Alsó Fejérmegye tisztújító közgyűlése, folyó hónap 23kán kezdődött, 's az olta, tegnapot mint innep napot kivéve, folytonosan tart. E' közgyűlést a' mélt. báró főispány úr a' Rendek köszöntésével 's közgyűlésre felszólító szavaival nyitotta meg, jelentvén egyszersmind, hogy a' mult majus 25re hirdett közgyűlésnek mostanra halasztását, közbejött súlyos betegsége okozta. A' gyűlés munkálódását kormányzati rendeletek olvasásán kezdte. Olvasatván többek között azon rendelet is, melyben újlag parancsoltatik a' megye Rendeknek, hogy királyi megerősítés végett nem három, hanem kilencz egyén nevét küldeni fel tartsák szoros kötelességöknek, de a' Rendek, régebbi határozatokhoz híven, ezuttal is megmaradtak állhatatosan a' három felküldése mellett kijelentvén, hogy csak e' határozatok mellett állva fognak tisztújítást tartani. A' báró főispány úr nem egyezett ugyan a' RR. vélekedésében 's ellenvéleményét jegyzőkönyvbe kívánta iktattatni, de különben a' Rendek közakarátjának nem szegte ellene magát, 's a' választandó tisztok kijelölését (candidatioját) megígérte a' következő napra. Ugyan e' gyűlésben olvasa fel 's kívánta jegyzőkönyvbe iktattatni gr. T. A. egy hosszadalmas és nagyon unt ellenvéleményt, a' tisztújítás némelly régebben megállított elvei, 's a' Rendek azon, hasonlólag régebbi határozata ellen, miszerint ezen megye szózáttal bíró minden egyénei névsorba vétetni rendeltettek. E' bé adott ellenvéleményt senki sem pártolta, rosszaságát pedig a' Rendek ugyan csak érthetőleg kijelentették, 's többen a' Rendek közül hazánk törvényeire alapított felfejtésökben, az érdeklött ellenvéleménybeli elvek 's állítások alaptalanságát világosan kiűntették, mit is a' Rendek harsogó helyes és éljen kiáltással hagytak helybe. — Még egy igen nevezetes tárgy jött e' napon szőnyegre; indítványoztatván t. i. hogy az ezen megye keblében létező szélbeli katonáknak megyei közgyűléseken szavazással élhetősök határozatnak meg. Többen szólottak e' tárgyhoz is, de különösen választott székező táblabíró S. Zs. fontos rövidséggel kimerítőleg fejtette fel, a' székely és egyéb szélbeli katonaság jogai közti törvényes különbséget. A' határozat végre oda ment ki, miszerint a' RR. senkit, ki a' törvényekben kiszabott tulajdonokkal bír, a' szavazástól elrekeszteni nem kívánnak. I. M. ügyvéd, ki e' szavazás ügyét szőnyegre hozta, mindezek bámulására kije-

lentette, hogy e' határozat iránt ellenvéleménye beadhatására jogát fenntartja. Végre a' kérelemlevelek, 's táblabíroságot kérők megvizsgálására úgy egyéb előleges átnézést kívánó ügyekre nézve biztosságok nevezettek.

Második napon (24.) mielőtt a' kijelöltek nevei felolvastatnának F. M. szőnyegre hozta, hogy az ujonnan választandó tisztok miként állitassanak hivatalaikba? E' felett hosszas vitatkozás folyt, mert (mint a' következő megmútatta) e' volt a' mostani tisztújítás sarka. Határozattá lön, hogy míg a' legfelsőbb klmcs megerősítés megérkeznék is, a' zalathnai kerületi főbíroságra szótoóbbsegget nyerendő állitassék rögtön hivatalába; a' többi hivatalok betöltése pedig ehhez intéztessék, tekintettel lévén a' vallásokra. Ezután felolvastatván 's elfogadtatván két főbíroságra, két alispányságra és két pénztárnokságra kijelöltek nevei, a' szózatok beszédésére biztosság nevezetett, báró Kemény Farkas elnöklete alatt. Ezen gyűlés folyta alatt beadta I. M. már említett ellenvéleményeit, senkitől sem pártolotva. Az idő ellévén már telve, csak némelly kormányzati rendeletek olvastattak még fel ezen ülésben. Délutáni 5 órakor megkezdett a' szózatolás 's más nap is folyt.

Harmadik ülésben (25kén) némelly kormányzati rendeletek felolvasása után főbíró G. S. megpendíté a' vegyes házasságok ügyét, felolvasott derék tartalmu beszédében, tisztán, világosan, 's catholicus létere a' legnagyobb elfogulatlansággal tüntetvén fel e' kedvetlen, de nagy fontosságú tárgyat. Utána választott székbíró idős Farkas Sándor taglalta a' szőnyegre jött ügyet, felolvasott verlos tartalmu beszédében, régibb és újabb historiai adatokkal világosítani fel a' gyanítható, sőt bizonyosnak tartható célzatot. Zeyk Károly, ifj. báró Kemény István, id. Zeyk Dániel 's több mások gyökeresen 's a' dolog erére hatólag szólaltak fel. Mindezen előadások legnagyobb részvétet 's pártolást nyertek, annyira hogy a' vegyes házasságok iránti főpapi rendeletnek, az egész teremben csak egyetlen egy oltalmazója akadott: balázsfalvi g. e. hitű kánonok Popovics, ki a' főpapi rendelet helyes voltát igyekezék megmutatni. Már beszéde folyása alatt hallható volt a' nem helyeslésnek ottan ottan felzuduló morgása, végig hallgattatott csakugyan (mint illett), de szavai czáfolására annyian és olly sikerrel állottak fel, hogy az elmondott beszédnek alig maradt egy sora czáfolatlanul. Tanácskozás folyta alatt ötön a' Rendek közül úgy nyilatkoztak, miszerint magában a' megye keblében nem adván elő magát eset, nem lenne még ideje a' vegyes házasságok tárgyába ereszkedni; de mivel a' catholicus papságnak a' vegyes házasságokra nézt gyakorlaton indított cselekvésmódja, a' vallásbeli türedelem csendét felháborítással fenyegeti, nagyon is idején látták a' Rendek fellépni e' tárgyhban, és meghatározák: 1) A' vegyes házasságok körül mutatkozni kezdő törvényellenességeket egy alázatos felírásban a' kir. főkormány útján flgs fejedelmünk elibe terjeszteni. 2) A' legközelebbi országgyűlésére kinevezendő követeknek utasításul adni, hogy ezen tárgyat, mint sürgető orvoslást váró sérelmet terjeszszék elő. 3) A' megyei tisztoknak kötelességökké tenni, a' vegyes házasságok körül észrevehető törvényellenes papi visszaéléseket, rögtön feljelenteni a' megyei közgyűlésnek. 4) A' szolgabírák által kihirdetni, hogy a' vegyes házasság törvény szerint szabados, és hogy a' papi áldás megtagadtatása, 's az esketésnek nem oltár előtt és nem papi ornatusban történése, mint nem lényeges, a' vegyes házasságnak 's ebből származott gyermekeknek törvényességét teljességgel nem gyengíti. 5) Ezen határozatról a' szomszéd törvényhatóságokat tudósítani. — Végre ugyan ezen gyűlésben id. Zeyk Dániel indítványba hozta az országgyűlés szorgalmazását, mi közös helyben hagyással elfogadtatott. — A' választás eredményéről még csak annyit tudhatni, hogy a' főbíroságra

volt alispánok Szalánczi Sámuel és Boér Ferencz, alispányságra, szolgabírák Foszto Menyhárt és Miksa János, főjegyzőségre Pogány Károly kaptak többséget. (Vége köv.)

A' nádor ő fensége jun. 14-kén Baján át utazva fényesen fogadtatott. De fényesebbé tette átutazását ön maga, mert a' mult évi égés által elpusztított utcákat megtekintve, a' legszegényebb kárvalottak felségelésére 500 pengő forintot ajándékozott, vallás különbség nélkül kiosztandót, utját másnap folytatta. (Pest. H. után.)

A' Josephinum, szegények számára építendő dologház alapkövét nádorné ő fensége jun. 10-kén d. u. 4—5 óra között tette le harsogó öröm közt, nagy számu minden rangu gyűlés jelenlétében. A' járda, hol ő fens. kocsijából kiszállott, a' kitűzött helyig nemzeti három színel volt bévonva. Ott Tölgyesy János polgármester magyar díszöltözetben köszönté. (Vil. ut.)

A' pesti ügyvédi kar június 19-kén a' királyi törvényszék kapujára szegzett előleges felszólítás folytában öszvejövetelt tartta, de kitűzött célját még biztosan nem tudhatni. 21-kén ismét öszvegyűlt, 's több tárgyak vitatása után, melyeket létegitése (constituaása) előtt felveendőnek el nem ismert, közakarattal választmány nevezetett, azon kérdésnek: csak gyülekezet, vagy éppen egyesület formában alakuljanak? elhatározása, 's a' valódi cél kitűzésére. A' választmány által kidolgozandó javaslat tárgyai jövő sept. 15-kei gyűlésen fognak indítványoztatni. (Vil. után.)

Június 2kán Léva város alsó részén vigyázatlanságból tűztámadván a' dühöngő szél által élesztve 58 ház porrá égett. Esztergomi kánonok, egykor odaváló köztisztelendő népész (plebanus) a' károsultak vallás különbség nélküli felségelésére 300 fr. tal járult, azon feljül a' hozzá folyamodókat nyájas vigasztalás mellett, bő adakozással bocsátá el, sőt nehogy jövődöben az illy szerencsétlenek segedelem hiányában siolódjenek, a' városi tanácsot 1000 v. for. alapítványról biztosította, mellynek kamatja mindenkor a' tűzkárvalottak segedelmezésére fordítassék vallás különbség nélkül. (Vil. ut.)

(Vegyes házasság.) Hont megyének jun. 17-kén kezdett közgyűlésén a' vegyes házassági panaszok megvizsgálására rendelt biztosság három rendbeli jelentése tárgyalván, mivel csak egyikből sült ki tisztán erkölcsi erőltetés, arra nézve közakarattal határozatott, hogy az 1647. 14. t. cz. nyomán az elnök alispán intse meg a' házasság akadályozó selmeczi prépostot a' sérelem 15 nap alatti megszüntetése miatt, ellenesetben a' lelkész a' már kinevezve levő törvényszék elibe fog állítatni. (Pest. H. után.)

Az ágostai vallás békesi esperestségének f. évi majus 18-kán tartott közgyűlése két tekintetben kiemelendő. Először nyilvánosságért, mert a' tanácskozási terembe hallgatóilag bémebetésre rang- és vallás különbség nélkül csak egy feltétel kívántatott — illő magaviselet. Másodszor nemzeti nyelvünk diadaláért, egy olly esperestéséghben, mellynek népes egyházai tősgyökeres tótajkuak. Az esperest Kuczian Pal, egy tót egyház lelkésze, ki ősz fűrtöket visel 's magyar nyelvbeni jártasságát csak néhány év őtai nagy fáradsággal szerzé, jelentését magyarul tette, 's a' tanácskozásokban munkás részvételt fejtett ki. A' nagy számmal jelen volt lelkészek is mindnyájan és mindig magyarul tanácskoztak, bár sokakon megtetszett, hogy a' magyar nyelv nem anyai, ha nem szorgalom szerzte nyelvök. (J-r. után.)

Beregh megyének majus 17-kén kezdett évnegyedes közgyűlésén több tárgyak folytában megemlékeztvén a' RR. a' kir. helytartó tanácsnak még 1770 dik évi januarius 22-kén érkezett azon intézvényéről, mi szerint az eperfatenyésztés a' különben is árvizek miatt sokat szenvedő adózó nép jobbléte előmozdítására ajánlatik, a' már szinte feledésbe ment rendelményt hő kebellet feléleszték, elhatározván: hogy az eperfacsemeték tenyésztésére a' megye mostani veteményes kertje fordítván, a' fák nevelésére jó fizetéssel ellátott kertész vétessék fel, 's az eperfaiskolából legelőször is az adózók ingyen részesíttessenek; a' hol pedig urbéri rendbeszedés még nem történt volna, a' közállományból szinte az adózók részére epreskertnek 500 lélekre két hold föld adassék, és hogy az ipar e' nevezetes ága általok kellőleg előmozdítassék, azon adózó házi család, melly 200 ép egészséges 6 éves csemetékét bé fog mutatni, jövődöben a' katona állítás terhe alól mentesíttetni ajánltassék. Pesti H.

Törökország.

A' hivatalos török újság június 3kán a' már elnyomott bolgár zendülésről ezt írja: A' Leskodsza, Nissa, és Sarkoi egy részében lakó raajak kevés idő előtt merészlettek lázzadó, a' közcsendet za-

varó mozgalmakat próbálni, mellyek az illető tiszthatóságok többszöri megintése daczára nyilvános zendüléssé, a' postautak elzárásával a' s. t. fajultak. A' megnevezett helyekről érkezett hírek szerint az ottani muzulmánok 's a' lázzadásba nem elegyedett keresztények előjáróikhoz folyamodtak, bémutatván a' zendülők erőszaka által okozott káraik jegyzékét, kik azonnal rendelkezéseket tettek a' köz csend és rend helyre állítására.

Jun. 11kei syrai tudósítás szerint miután Tahir basa, ki majus 16kán érkezett csapatjával Sudába, többször sikeretlenül intette meg a' krétai felköltekét fegyverök letételére, 26 és 29kén velök megütközött. A' krétaiak két faluból, mellyekbe bételepedtek volt, kiűzetek, 's a' hegyek közt kerestek menedéket.

Anglia.

Az Examiner független szabadalmú lap szerint a' parlament eloszlátása június 18-21ke között történend, 's aug. 18—23 fog újból öszvehivatni. Mások azt hiszik, hogy még jun. 18-ka előtt eloszlattatik. Az alházi elnök az alház hivatalosait június 18-kára hivatalos ebédre hívta, illy hivatalos ebéd régi szokás szerint a' parlament eloszlátás után szokott adatni. A' figyelem főtárgya most a' jövő ülésben remélhető szözatok számíttatása, Irland és Skóthon szabadalmú tagok által fog képviseltetni. A' toryk erejét maga Anglia teendi. A' grófságok merőben tory követeket küldenek, mert a' választók haszonbérők, azért a' birtokaristocriától, a' toryktól függők. A' nagy gyári városokban a' munkások szint illy függők a' gyárosoktól. Harmadik osztályhoz tartoznak a' kis városok, mellyekben a' választók száma nagyon kevés, 's különböző nézetektől vezéreltetik. Legáltalánosabb szokás azokban anynyi házat öszvevásárolni, hogy egy kis majoritas teljék ki házbereiseiből. Így rendes körülmények közt a' választásokban főszerepet játszik a' grófságokban a' birtok, nagy városokban a' kereskedésérdek, kis városokban a' személyes befolyás és megvesztegetés; ezeket pedig a' toryk igen jól fel tudják használni. A' Times számítása szerint a' közelebbi választás alkalmával 158 új conservativ és 105 új szabadalmú fog a' választásért fellépni, és így 53-mal több conservativ fogja a' megválasztatást keresni. Viszszalépend 22 conservativ és 60 szabadalmú, és így az előbbiekrészeről 38-al több; mindöszve tehát 91-el lesznek nagyobb számban a' conservativok. Egy irlandi lap számítása szerint ellenben a' ministerek 100 szózattal lesznek többségben.

London szabadalmú választói június 10-kén ünnepélyes küldöttség által megkérék Russelt, hogy a' City részéről lépjen candidatusnak. Russel nagy szíveséggel fogadta a' küldöttséget, 's kijelenté, hogy a' meghívásokat elfogadván fellépend, még pedig, olly ígérettel, hogy minden erejét a' népet nyomó egyed áruság eltörlésére fordítandja.

Spanyolország.

A' spanyol határszél egy részén, hol a' francziák legelés jogot követelnek, melly iránt a' két nemzet 1781-ben egységre lépett, de minek következtése nem lett, majus 25-kén 2000-nél több francia paraszt jelent meg előjárói vezérlete alatt, 's rendes katonaságtól fedeztetve. Egész nap ott maradtak, zenével és dobszóval ingerelve szomszédait, kik felfegyverkeztek ugyan, de czivódásba nem elegyedtek. Estve a' francziák visszatértek, 's a' támadás az óta nem ismételtetett. A' cortes ülésben egy navarrai követ szőnyegre hozta ezen tárgyat, minek következtében a' külügy minister erőhatós jegyzékét intézett a' francia ügyvivőhez, ki azt válaszolta, hogy míg kormányától utasítványt nem veend, egyenes feleletet nem adhat; de azonnal rendkívüli hírnököt küldö Párizsba.

Újabb tudósítások.

Mak Leod pere az állományi főtörvényszék előtt lefolyt, de elhatározása a' közelebbi törvényszakig, azaz három hónapig elhalasztatott. M Leod továbbra is fogságban maradt, 's helyzete semmit sem jobbult. — Bukaresti levél szerint az ottani RRnek viszont nagyon zajos ülések volt, mire a' Kisseleff tábornagnak emelendő emlék adott okot. Az erre megkívántató költséget a' hospodár rendelkezése alá bizott 's honfias czélokra fennhagyott gabonakiviteli jövedelemből akarták fedezni, de a' hospodár úgy nyilatkozott, hogy ezen tár ki van ürülve. Erre az ismeretes Baliano indítványozá, hogy a' hospodár magános pénztárából állítassék fel az emlék, mi nagy vitát szült. Ghika herczeg nagyon felboszankodott ezen, 's csak alig lehetett feltartóztatni, hogy újabb lépéseket ne tegyen Baliano ellen. — Konstantinápolyi jun. 2kai levél szerint a' mesopotámiai lázzadás kiűtése megvalósult; a' bagdádi vezér, úgy a' bassorai és mossuli basák Orfa és Diarbekir példájára a' szultántól el akartak szakadni, de úgy látszik a' merény nem sikerült és a' bagdádi helyettes megszökött.

Mikor?	Levegőmérő (Barometrum)			Hévmérő (Reaumur)			Szél	Időjárás.
	reg. 7 óra.	d. u. 2 órakor	estve 9 órakor	reg. 7 óra.	d. u. 2 órakor	estve 9 órakor.		
Június 29kén	28''	27'' 11'''	—	+ 20	+ 27	+ 21	K. 1	Egész nap tiszta.
30kán	27'' 11'''	—	—	+ 18	+ 27	+ 21	K D. 1	Egész nap tiszta.
Julius 1-jén	27'' 10'''	—	—	+ 17	+ 27	+ 21	D. 2	Egész nap tiszta.